

II.

Kdo pred oltarjem tam kleči
In kaj Mariji govori? —
Roké tam Janko povzdiguje
In Materi se zahvaluje:

„Prišel sem hvalo ti dajāt,
Češčena, Mati, tisočkrāt!
Češčena v nebu in na zemlji,
Častí, o človek, jej ne jemlji!

Pred letom bilo je ta dan,
Ko plezal na drevo drzān;
A veja se mi odlomila,
Le Ti si smrti me rešila.

Poslēj na palico oprt,
Na telu, duhu ves potrt
V svetišče hrepenel sem Tvoje,
Da rešiš me nadloge moje.

Prošnjó mi Ti spolnila si,
Hromósti me rešila si;
Zdaj palice mi več ni tréba,
Pustim jo tū, Kraljica néba.

Prišel sem hvalo Ti dajāt,
Češčena, Mati, tisočkrāt!
Češčena v nebu in na zemlji,
Častí, o človek, jej ne jemlji!

Fr. Krek.

Neman in Belana.

(Slovenska narodna pripovedka po B. Raić-u.)

bog pa pošten oče je imel sina Nemana in hčer Belano. Na smrtnjej postelji pokliče otroka k sebi ter jima živo naroča, naj bi se ne zapustila nikdar do smrti, ampak drug drugemu pomagala v vseh nadlogah in nesrečah. Belanu izroči še meč in reče: „Kadar bodeš v sili, mahni krepko ž njim in vse se bode podiralo pred teboj, kakor da bi kosce kosil travo po travniku!“

Komaj je bil oče izgovoril te besede, izdahne svojo dušo in umrje. Žalostna jokata Neman in Belana, ubogi siroti, za svojim dobrim očetom.

Ko je bil oče pokopan, reče Neman Belani: „Veš kaj, domá ne moreva živeti; jaz znam lepo gosti na javorove gosli, a ti prepevaš takó sladko kakor slavček v košatem gaji. Idiva po svetu, morda se bode nama bolje godilo nego-li domá?“

Sestri je bilo to po godu in odpravita se po svetu.

Prišedša v velik gozd sedeta pod senčnato drevo in brat reče sestrici: „Kratkočasiva se z veselo godbo in z milim petjem. Ti zapój, a jaz bodem godel na goslicah.“ Začneta, in skladalo se jima je, kakor bi se glasile Vile planinkinje.

V istem gozdu so pa imeli razbojniki svoj dom. Ko čujejo godbo in petje, pridejo poslušat. Neman zapazi dvanajst razbojnikov in njihovega poglavarja. Urno skoči na nogi, izdere meč iz nožnice in jih poseka vseh dvanajst s poglavarjem vred. Razbojniški poglavar je pa bil še mlad človek rudečega lica in brdke rasti, zato se je Belani zeló smilil. Žalostila se je, da ga ni mogla oteti bratovega meča, in da ga ne more več oživetí.

Nemanu se je dobro zdelo, da so imeli razbojniki svoje zakotje v tem gozdu, zatorej reče sestrici: „Idiva po šumi iskat; če najdeva njihovo bivališče, živiva lahko ondú do smrti.“

Napravita se na pot. Ne gresta daleč, pa vže ugledata kolibo, kjer so stanovali razbojniki. Vesela stopita v hišico in jo najdeta polno raznih stvari, potrebnih za gospodarstvo. Na klinu je visel lok s pušicami. Neman sname lok s klina in reče sestrici: „Jaz pojdem na lov ter nastrelim nama divjačine v hrano, a ti lepo gospodinja domá.“

Obesivši lok preko rame, otide. Belano je v tem vedno mikal razbojniški glavar, da-si je bil mrtev. Premišljevala je, kako bi ga oživila. Ozirajoč se po hiši, ugleda na oknu piskrec. Nanj je bil prilepljen listič in na lističu je bilo zapisano: „Če namažeš mrtveca s tem oljem, mora takój oživeti, če je tudi že dva dni mrtev.“

Vesela vzame sestra lonček, steče k umorjenemu razbojniku in ga pomaže po temenu, sencih, zatilniku in po ranah. In glej! mrtvec spregleda, začne se gibati, vstane, lepó se zahvali ter gre ž njo v razbojniški brlog.

Na potu mu je pripovedovala Belana, da je bratec otišel zverine streljat ter se skoraj vrne domóv. Oživiljeni razbojnik jej reče: „Ne bova se pogajala dobro s tvojim bratom, če me prišedši domóv ugleda pri tebi. Veš, kaj naj storiva, da se ga znebiva. Jaz se skrijem pod posteljo, a ti se napravi bolno. Kadar pride brat domóv, reci mu: „Bratec ljubi! ne vem kaj se mi je pripetilo, zbolela sem. Morda bi mi pomogel. Ne daleč od tod proti solnčnemu vzhodu v nekej votlini so volkovi; idi tjà po volčjega mleka, to bi pomagalo tvojej sestri v bolezni. Volkovi so pa ondù tako hudi, da človeka hipoma raztrgajo.“

Takó se bodeva znebila tvojega brata. Če pa od ondod domóv pride, pošlji ga v drug brlog proti severu; ondù se skrivajo medvedi, ki so še hujši od volkov; pri njih naj prosi medvedje zväre. Ako bi se pa utegnilo prigoditi, da bi se vrnil tudi od ondod, pošlji ga v tretjo jamo proti zahodu; kjer so levi domá; od tod se izvestno nikoli več ne povrne.“

Ta naklep je sestra mahoma spolnila.

Ljubeznivi bratec pride domóv, obložen z nastreljeno zverijadjo ter zagleda sestrico bolno na postelji. Prestraši se in jo hitro popraša, kaj bi jej bilo. Ona mu odgovori: „Bratec moj dragi! na smrt sem zbolela; idi proti solnčnemu vzhodu v globoko votlino; ondù so volkovi. Poprosi volčico, naj ti da mleka; to me najbrže ozdravi.“

Neman odloži torbo in lok ter otide k volkovom, pa zaprosi volčico mleka. Ona mu dá ne samó mleka, temveč prižene tudi mladega volka, podari mu ga in reče: „Ženi ga s seboj, nekaj ti bode še pomagal!“

Brat se zahvali, prinese Belani zdravilo, a volka zapre v hlev ter mu dá jesti.

Za nek čas pa mu veli sestra zopet: „Bratec moj dragi! meni ni bolje; idi proti severu, ondù najdeš medvede. Poprosi medvedko naj ti dá mleka, morda me bo ozdravilo to!“

Želeč pomagati sestrici, napoti se Neman. Kadar pride do brloga, stala je vže medvedka zunaj in ga je vprašala, kaj bi rad. On jo poprosi mleka za bolno sestrico. Hitro mu ga dá medvedka, a ponudi mu tudi medvedče, rekoč: „Vzemi si ga, koristilo ti bode še kdaj!“

Vesel se zahvali mladenič, vrne se domóv, izroči zdravilo sestri, a mladega medveda zapre v hlev k volku.

Belana pa reče bratu tretjič: „Mili moj bratec, tudi to zdravilo mi ni pomagalo; bržčas bodem morala umreti. Pojdi še v tretjo jamo proti zahodu k levom; morda mi pomore levinje mleko!

Tudi zdaj je slušal Neman sestrico, da -si je mislil sam v sebi: Levi mi izvestno izmerijo kožo, ali oporoke svojega očeta ne pozabim nikoli. Drhteč pride do levje jame, in glej! levinja ga je vže čakala pred brlogom in ga vprašala, kaj bi rad. „Mleka za svojo bolno sestrico!“ Rada mu ga dá levinja a po vrhu še levče z besedami: „Vzemi ga, utegne ti pomagati še kdaj!“

Lepo se zahvali ljubeznivi bratec, nese mleko sestrici domov, a levče zaprè v hlev in nanosi zverinam obilo mesá.

Belana se je zelo čudila njegovej moči in srčnosti ter ga vprašala, kako je to, da ga niso zverí raztrgale. Neman odgovori: „Ničesar na svetu se ne bojim, dokler sem svoboden; desnica moja maha krepko z očetovim mečem; samó tedaj bi oslabel, ako bi mi kdo zvezal palca na rokah.“

Sestra mu reče, da bi rada videla, če je to resnica. Sklone se na postelji, vzame žilavo nit, a on dene sam roki na hrbet, da mu sestra trdno vkupe zadrigne palca.

Na to skoči razbojnik izpod postelje ter zavpije: „Zdaj pa jaz naredim s teboj, kakor si storil ti z menoj in z mojimi tovariši. Zdaj ti je smrt gotova!“

Neman ostrmi, ugledavši oživiljenega razbojnika, ter reče sestrici: „Mila mi sestrička! koliko sem se trudil za tebe, a ti me predajaš smrti. Odveži mi palca samó za trenotek in zapój mi pesenco pred smrtjo!“ Belana se ga usmili ter oddrgne nit. A Neman zagrabi naglo svoj meč in — kakor bi blisnilo, razseka razbojnika na drobne košččke. Sestri pa reče: „Tu ga imaš razbojnika, ki je hotel biti ubijalec meni!“

Jezen pusti Belano v kolibi, vzame svoj meč, pokliče tri zverí — poznale so ga vže in vzrastle so bile, ker jih je dobro hranil — ter gre z njimi križem svetá.

Hodi in hodi čez široke planjave, globoke reke, po zelenih gorah in neizmernih puščavah ter pride pred veliko mesto. Ko se izprehaja po ulicah, vidi, da je vse črno oblečeno in žalostno. Radoveden vpraša moža, ki je šel žalosten preko trga, kaj vse tó pomeni. Ta mu odgovori: „Pod tem mostom leži zmaj, glavo moli v reko, katera teče mimo mesta. Pošast bi nam razrušila vse mesto, ako bi jej ne darovali vsak teden po jedne deklice. Pri mostu pomoli glavo iz reke in jo požrè. Vse naše hčere nam je vže zmaj požrl. Danes pride kraljeva hči na vrsto. Zato je vse žalostno. Mnogo junakov je vže skušalo pogubiti to pošast, ali nobeden se ni vrnil živ iz boja.“

„Kaj, ko bi poskusil jaz svojo srečo,“ misli Neman sam v sebi. Zanašal se je nekoliko tudi na pomoč svojih zverin, katere so tekale za njim kakor psički; vsi ljudje so se čudili njegovim spremljevalcem. Srčno stopa proti mostu. Ravno je sprejavjal duhovnik objokano kraljičino, črno oblečeno, na breg k zmajevemu žrelu. Na tisoče ljudi je gledalo z oken ta prežalostni prizor. Pogumno stopi Neman k nesrečnej deklici in se jej ponudi v rešitev. Množica ljudi je pa jela kričati na ves glas: „Ako jo rešiš, bodi naš kralj in zaročnik njen!“ Bleda in prepadena, malo ne vže brezvestna se mu ponudi kraljičina v zaročnico, da-si ni mogla verovati, da bi jo mogel oteti zmajevoga žrela.

Komaj pride deklica z mladim junakom na breg, pomoli zmaj svojo peklensko glavo na suho, žrelo se mu razgrne široko, ogenj mu šviga iz grla, iz nosnic se mu pa vali dim kakor iz lončarske pečnice. Vže hoče zagrabiti pošast nedolžno deklico, kar pomigne Neman svojim zverinam. Volk in medved skočita nad zmaja, zgrabita ga vsak za jedno uho, a lev udari s šapama po zmajevih očeh, da mu jih izdere oba na jedenkrat. Zmaj zarujove, da je vsem zazvenelo po ušesih, otresa z glavo ali ne more se otresti ne volka ne medveda. Gledalce obide tak strah in grôza, da se poskrijejo po vseh kotih. V tem zavihti junak svoj meč, in glej! kakor strela z neba zadene glavo zmajevo in jo prekolje na dvoje. Mrtva pade pošast na tla in zverine jo raztrgajo na drobne kosce.

V omedlevici je ležala kraljičina na pesku ob bregu. Neman jo vzdigne in podprè glavo, da bi se prej zavedla. Ker je bilo potihnilo rujovenje divjih zverí, priplazijo se ljudje iz svojih kotov in iz tisoč in tisoč grl se začuje slava mlademu junaku. Kraljičina se zbudi iz omedlevice; Neman jej podá roko in jo spremi z zverinami v grad.

Veselja ni bilo zdaj ne konca ne kraja; od vseh strani je vrelo ljudstvo vkupe, da bi se nagledalo slavnega junaka.

Kmalu sta bila zaročena Neman in kraljičina.

Pred poroko se pa spomni bratec svoje sestre in očetovih besed. Zatorej se poslovi od neveste za nekaj dni in gre z zverinami po sestro.

Ali pot je bila dolga, daljša nego li si je mislil Neman; preteklo je več mesecev, predno se je mogel vrniti z Belano.

Kadar se vrne v mesto, bilo je vse nakičeno. Zastave so vihrale z oken, po hišah so viseli venci, a ljudstvo se je praznje oblečeno gnjetlo po ulicah.

„To je vse meni na čast“, misli si Neman ter stopa s sestro in sprem-ljevalci naravnost proti gradu. Ali straža ga ustavi in reče: „Danes ne sme nihče h kraljičini, ker se ravno pripravlja za poroko!“ Neman ostrmi in reče: „Saj sem jaz njen ženin!“ Ali straža se mu zasmee in ga zapodi izpred vrat. Žalosten se vrne v mesto in sede v krčmo.

Ker ni bilo Nemana nazaj ob ónem času, kakor je bil rekel pri odhodu, pride nekega dne zvit hlapec, ki je bil po rasti Nemanu ves podoben, v grad in reče kraljičini: „Jaz sem te otel smrti; zverí so mi ušle na potu, a sestre nisem našel. Zdaj pridem sam, da se poroči.“

Kraljičini se je vse to čudno zdelo, ali kaj je hotela. Z zvitimi besedami se je hlinil hlapec ljudém, vsi so ga častili kot svojega rešitelja in zahtevali so, naj se kraljičina poroči ž njim. Prisiljena se je pripravljala za poroko. Predno so pa šli svatje v cerkev, bila je velika gostija.

Neman je vse to zvedel v krčmi. Hitro napiše listek, dene ga v jer-bašček, ter ga dá volku med zobé, da ga ponese v grad. Volk priteče, skoči preko straže, katera ga je hotela odgnati, pa naravnost h kraljičini, katera je sedela za mizo. Ta se začudi, vzame mu jerbašček iz gobca in bere: „Moj gospodar bi rad jedel pečenko s kraljeve mize.“ Kraljičina se čudi in vpraša ženina, kaj to pomeni. Ta jej odgovori: „Izvestno je našel volk novega gospo-darja. Bodi mu! dobro mi je pomagal. Pošlji njegovemu novemu gospodarju kos pečenke.“

Kraljičina odreže sama najlepši kos pečenke, dene jo v jerbašček ter ga dá volku, kateri takój steče k gospodarju.

Ali Neman napiše hitro drug listek in ga dá medvedu, da ga ponese nevesti v grad.

Kraljičina se začudi, ko prikobacá medved v dvorano in postavi jerbašček pred njo. Na listu je bilo zapisano: „Moj gospodar bi rad jedel pogačo s kraljeve mize!“

„Kako je pa to, da se ne oglasi gospodar sam,“ misli si kraljičina. Njen ženin pa obledi, ko zagleda medveda, vender se izgovarja kakor prvič. Kraljičina dá celo pogačo medvedu, kateri takój steče ž njo v mesto.

Ali kmalu pride tudi lev z jerbaščkom in z listkom. „Moj gospodar, bi tudi rad pil vina s kraljeve mize.“

Ženin obledi kakor stena, ko ga kraljičina vpraša, kaj naj stori zdaj. Nevesta pošlje po levu tudi vina, ob jednom pa reče straži, naj dirja za levom in pripelje njegovega gospodarja k mizi.

Kmalu pripelje straža Nemana in sestro v grad. Vsa gospoda vstane in se čudi, kaj bode iz tega. Nepravemu ženinu so kapale debele solzé s čela, takó vroče mu je prihajalo.

Kraljičina je vže mislila, da to ne more biti po pravici, vender prosi gospôdo, naj jé in pije dalje; novega gosta in njegovo sestro pa posadi tudi za mizo in ju pogosti prav slavno.

Predno se pa odpravijo k poroki, reče kraljičina ženinu, naj pové še jedenkrat, kako jo je otel in premagal zmaja, ker je bilo mnogo gospode, kateri še niso slišali vsega.

Nepravi ženin se začne lagati; ker je pa še vse dosti dobro vedel, bil bi se skoraj zmuzal. V tem pa popraša Neman, kaj so storili z zmajevo glavo. „Hranila sem jo za vedni spomin,“ reče kraljičina.

„Rad bi jo videl; storite mi to ljubav in pokažite mi jo,“ prosi Neman.

Kraljičina pomigne in deset služabnikov prinese zmajevo glavo. Vse se jej čudi; osupelo gledajo strašno zobovje in močne čeljusti. Zdajci pa reče Neman: „Kako je to, da manjka kos jezika.“ — „Odsekal sem ga, ko sem mahnil z mečem po glavi,“ jecljá nepravi ženin.

Neman seže v žep, potegne nekaj iz njega, pokaže gospôdi in reče: „Ali ni to kos jezika? Glejte kako dobro se prilaga na jezik v zmajevem žrelu!“ Pri teh besedah spozná kraljičina pravega rešitelja, a zviti hlapec se trese od jeze ter hoče meč potegniti, da bi posekal Nemana, ali zverí planejo pri tej priči nanj ter ga raztrgajo. Neman in kraljičina gresta naravnost k poroki.

Kadar pridejo iz cerkve, pogladi nevesta tudi volka, medveda in leva, ali glej, v tem hipu so stali pred njo trije zali mladeniči. Nizko se priklonejo kraljičini in povedó veselemu Nemanu, da so beli duhovi, poslani, da pomagajo njemu k sreči. Potem izginejo, ter jih ni bilo videti nikjer.

Neman je živel mnogo let v velikej sreči s svojo soprogo in Belana je bila prva na kraljevem dvoru.

Fr. Hubad.